СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 241. — Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 16. жовтня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 241. — Jersey City, N. J., Tuesday, October 1923. — THREE CENTS

ПИНШО ДОМАГАЄТЬСЯ ВІД КУЛИДЖА ВИКОНУВАННЯ ПРОГИБІЦІЇ

ВАШІНГТОН, 14. жовтня. — Пиншо, губернатор стейту Пенсилвенії, виступаючи нині яко головний бесідник на так званій Громадянській Конференції, виголосив публичний заклик до президента Кулиджа, щоби він взявся особисто перевести в життє прогибіційний закон.

Пиншо заявив у своїй промові, що урядники, яким віддано виконуванне прогибіційного закона, часто є перекупні хабарники, які за гроші дивляться через пальці на беззаконьства.

Межи бесідниками був теж головний федеральний прогибіційний комішенер Гейнес, котрий в своїй промові заявив, що президент Кулидж стоїть особисто за як найострійшим виконуванием прогибіційного закона. На думку Гейнеса, на знищенне всіх противників прогибіції треба ще що найменче 10 літ.

ПОВОРОТ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХОРУ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

НЮ ЙОРК, 13. жовтня. — Український Національний Хор під управою Олександра Кошиця повернув нині вечером на кораблі Ван Дайку до Злучених Держав.

Український Національний Хор приїзджає сюди з Аргентини, Урагваю та Бразилії, де всюди тішився незвичайним доспіхом. Український Хор приїзджає до Злучених Держав на кілька місяців та буде знова давати концерти по більших містах. Вступить, здається, на кілька концертів до Канади.

Український Хор починає свої проби вже в понеділок.

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ РУХ ПРОТИ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ НА ФИЛИПИНАХ

МАНІЛЯ, Филипинські острови, 13. жовтня. — Американці ріжних політичних переконань стверджують згідно, що на Филипинах зростає сильно революційний рух проти Злучених Держав.

На основі спостережень на місци кажуть вони, що противники теперішного американського губернатора Филипин, генерала Вуда, своєю агітацією проти генерала сильно поширили революційний рух проти Американців взагалі. Недавно тому мало дійти до злуки всіх революційних організацій в одну цілість, яка тепер буде числити не менче як 250,000 зорганізованих членів. Навіть серед поліційних урядників, нанятих американським урядом, має ширитися невдоволенне з американської адміністрації.

Американські урядники в Вашінгтоні перечать, що положенне таке занепокоююче, як се представляють подорожні та мешканці Филипин.

КУ-КЛАКС-КЛЕН ОРГАНІЗУЄ МОБІЛІЗАЦІЮ ПРОТИ СТЕЙТОВОГО УРЯДУ

ОКЛАГОМА СИТІ, 14. жовтня. — Газета Тексас Америкен, котра є одним з органів потайної організації Ку-Клакс-Клена, оголошує мобілізацію членів сеї організації на день 24. жовтня до міста Даласа в стейті Тексасі. Газета каже, що в тому дни зберється там від 150,000 до 200,000 замаскованих людий.

Очевидна річ, що демонстрація звертається проти губернатора стейту Оклагоми, якого границя від Даласа недалеко.

БОРОТЬБА ЗА ВИКИНЕННЄ З УРЯДУ ОКЛАГОМСЬКОГО ГУБЕРНАТОРА

ОКЛАГОМА СИТІ, 14. жовтня. — Всі газети в стейті широко дебатують питанне позбавлення уряду стейтового губернатора Волтона.

В газетах, прихильних до Волтона, появилися статті, які приписують рух за викиненнем Волтона з уряду агітації великих богачів та Кленсменів. Газети підсувають, що губернатор заявився за кількома законами, невигідними богачам та що він не сповнив обіцянок, даних Кленови.

ПОДОРОЖ ЛОЙДА ДЖОРДЖА ПО АМЕРИЦІ

ВІНІПЕГ, Канада, 14. жовтня. — Лойд Джордж уже покинув Канаду та поїхав назад до Злучених Держав. Має він задержатися на першу промову в місті Мінеаполис. Відтак поїде до Маріону, в стейті Огайо, щоби зложити вінець на гріб Гардинга. В пляні його подорожи зроблено таку зміну, що не буде промовляти ні в Скрентоні ні в Бостоні.

ДЕВЯТЕРО ЛЮДИЙ ПОГИБЛО ПІД КОЛЕСАМИ ЗЕЛІЗНИЦІ

ФЕРЛЕНД, Індіяна, 14. жовтня. — Поспішний поїзд зелізниці Клівленд, Синсинаті, Шикаго енд Ст. Луис Рейлровд Ко. наїхав на перехрестю зелізниці з гостинцем на автомобіль, в котрім їхало 10 осіб та вбив їх всіх з виїмком одного, котрий вискочив на час з авта.

РАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ ЧЕРЕЗ ЗАЛИЦЯННЯ

НЮ ЙОРК, 14. жовтня. — В місті Джемейці прийшло до поважної бійки межи Італійцями та Муринами, розяреними на Італійців за залицяння до чорних дівчат.

Для успокоєння бійки треба було покликати спеціяльні відділи поліції. Один Мурин стрілив до полісмена, а сей з пімсти стрілив до нього та вбив його на місци. В бійках було богато ранених.

НОВА НАУКОВА ВИПРАВА ДО ПОЛУДНЕВОГО БИГУНА

НЮ ЛОНДОН, Конектикат, 14. жовтня. — Виправа капітана Симонса до полудневого уже готова. Провідникам виправи треба лишень моряків, які відважилисьб на таку небезпечну дорогу.

Виправу оплачує природничий музей міста Клівленду.

ПІСЛЯ ВИБОРІВ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

"Народні Лісти" оголошують вислід виборів до громадських установ в Чехословаччині. В Чехії побідили демократи, а на Словаччині Словаки і комуністи. Чехи потерпіли на Словаччині повну невдачу. Чеська преса стверджує з жалем, що Чехи на Словаччині не були до виборів підготовані.

НОВИЙ ПОКРОВИТЕЛЬ АЛЬПІНІЗМУ.

Папа Пій XII. є великим приятелем альпінізму. Давнійше сам відбував гірські мандрівки. Папа Пій XII. іменував св. Бернарда патроном Альпіністів. Як звідомляють "Мінхенер Найсте Нахріхтен" із Риму, що про це пише єпископови з Нансі м. м.: "З усіх фізичних вправ, ніяка не є така здорова й відсвіжуюча, як альпейський спорт. Тіло покріплює, а душа навикає до тяжкого земського життя, краєвид безмежної краси високих гір приводить духа близше до творця всіх цих красот."

НОВИЙ ВОЄННИЙ ЛІТАК.

В Марсилії відбувались проби лету на літаку нового типу. Літак цей цілий збудований із металю. Весь кістяк покритий є т. зв. "дуроль-алюмініюмом". Літак зоруженний одною мітрайлєою, а має чотири мотори, що разом мають силу 260 HP.

ПОЛЬСЬКИЙ СТАРШИНА-АНАЛЬФАБЕТ.

Підчас перевороту в 1918 р. вступив до польського війська 17-літній доброволець Едмунд Бесяда, який виаванзував на вістуна. Небаром, будучи в шпитали, вийшов з нього в ранзі поручника. Від тоді почав він обіздку шпиталів, де побирав старшинську плату і затягав позички. Вкінци поховзнулася йому нога і "поручнік" Бесяда опинився в тюрмі де виявилося, що він вміє ледви підписатись. Цивільний суд, перед яким Бесяда станув, засудив його на 2 роки тюрми.

"ДИМЛЮЧИЙ ЛИС".

Так названо винахід, вже даніще опатентований в Австрії. Має він перекоджувати, щоби дитина не переходила з ревіру до ревіру. Є то автоматичний страхопуд, що витворює неприємний дим, який експльодує, при чому зявляється світло й витворює шум. Такий прилад має відібрати звірятам охоту переходити границю ревіру. Дуже важне, що цей прилад не є небезпечний ані для звірят ані для людей. Апарат подобає на малу залізну печ. Можна його всюди наставити гази, що неприємний запах розходиться на кількасот кроків і навіть люде чують його здалека. Враження збільшується що час до часу зявляється світло й даються чути детонації. "Димлючий лис" ділає звичайно протягом 20 годин.

АРХЕОЛЬОГІЧНІ РОЗКОПКИ В ГВАТЕМАЛІ.

Інститут Карнегія одержав пятницю концесію для розкопок і розсліди у деяких краях Гватемалі. Інститут розслідуватиме місцевість, де колись було найбільше місто колишньої держави Мая — Тікаль. Як виказують розкопки культура цього народа около року 220. після Христа досягла була найвисшої ступіні. А є богато будівель побудованих значно скорше. Є там богато високих святинь

СТАРИЙ САМБІР В ПОЛУМЮ

Нічю дня 18. м. м. знялася в Старім Самборі пожежа, яка протягом двох годин повернула в румовища понад 70 домів, між ними 40 жидівських. Пожежа почалась в одному з домів південної частини ринку в наслідок необережности одного з мешканців. В наслідок сильного вітру пожежа поширилася на цілу дільницю міста, при чому недостача пожарних приладів унеможливлювала ратунок. Понад 800 осіб лишилося без криші над головою.

ПРИВАТНІ ЗАЛІЗНИЦІ В ПОЛЬЩІ.

"Газета Варшавська" доносить, що в міродатних кругах Варшави говориться про започаткованнє приватного зелізництва в Польщі. З огляду на вбогість зелізничої сіти в Польщі, приватна ініціятива матиме широке поле до ділання.

ФОРТ У ВАРШАВІ ВИЛЕТІВ У ВОЗДУХ. ЗГИНУЛО 28 ОСІБ; БОГАТО РАНЕНИХ

ВАРШАВА, 13. жовтня. — Четвертий форт варшавської цитаделі, в якому був склад вибухових матеріялів, вилетів нині у воздух.

Вибух зробив велику шкоду в місті.

ВАРШАВА, 14. жовтня. — Вступні доходження у справі фатального вибуху магазину амуніції на цитаделі вказують, що се був ворожий замах проти польської військової влади.

Підчас вибуху згинуло 28 осіб; 48 було тяжко ранених, а 110 лекше ранених.

АЛІЯНТИ ЗНОВУ ГОДЯТЬСЯ КОШТОМ НІМЕЧЧИНИ

ПАРИЖ, 14. жовтня. — Британське правительство приняло предложенне Бельгії, щоби справу німецьких „воєнних відшкодовань" передати до вирішення аліянтській комісії відшкодовань в Парижі.

Се предложенне приняла також Італія, а за більшостю прийме теж і Франція.

З уваги на те знову привернено згоду аліянтів у їх відношенню до Німеччини у справі „воєнних відшкодовань".

Кажуть, що аліянти сподіваються видусити з Німеччини 3 біліони золотих марок на се відшкодованне.

НІМЕЦЬКІ СЕПАРАТИСТИ ХОТЯТЬ ПРОГОЛОСИТИ РЕНСЬКУ РЕПУБЛИКУ

ПАРИЖ, 13. жовтня. — Сюди наспіли вісти з Рінщини і Рурщини, які повідомляють, що німецькі сепаратисти в сих двох німецьких краях хотять вже небаром проголосити Ренську републику.

Вони покищо не будуть зривати формально з німецькою Федерацією, але на ділі хотять сю нову републику цілком від неї відокремити.

Французька окупаційна влада підпирає сей рух.

НІМЕЦЬКИЙ КАБІНЕТ ОДЕРЖАВ ДИКТАТОРСЬКУ ВЛАДУ

БЕРЛІН, 13. жовтня. — Німецький парлямент приняв законопроект про диктатуру кабінету.

За проектом закона голосувало 316 послів, а проти лише 24.

На основі нового закона німецький канцлер має право ділати всупереч постановам конституції, якщо сього вимагатиме потреба нації.

ЗАКИДАЄ ФРАНЦІЇ ОБМАНСТВО

ЛОНДОН, 14. жовтня. — Відомий англійський економіст Кайнс, котрий брав участь у версайській мировій конференції з рамени правительства Великої Британії, закинув Франції прилюдно, що вона допустилась обманства, щоби здерти з Німеччини гроші, до яких не мала би права навіть на основі своїх претенсій.

Він каже, що Франція почислила два рази стільки на відбудову своїх знищених у війні провінцій, скільки ся відбудова коштує.

ЗАДЛЯ РАТОВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ДІТИЙ

БЕРЛІН, 14. жовтня. — Ганс Грамм, директор організації для помочі голодним дітям Німеччини, заявив нині, що сеї зими грозить голодова смерть 2,000,000 німецьких дітий, якщо не наспіє до Німеччини поміч із заграниці, в поживі або в грошах.

Сама Німеччина, яка паде щораз далі економічно і фінансово, не всилі дати молодіжи Німеччини потрібної помочі.

Надія лише на заграницю, а радше на Німців в Злучених Державах і в Південній Америці, які і досі богато помагали, але тепер мусять дати ще більшу поміч.

Ганс Грамм каже, що коли Німці в теперішньому нещастю нації мусять забути про себе, то бодай мусять тямити про молодіж, яка є одинокою їх надією на будуче.

БУНТ МОЛОДІЖИ В САКСОНІЇ

БЕРЛІН, 14. жовтня. — В Саксонії зорганізувалась і зоружилася в промислових містах соціялістична молодь, яка хотіла при помочі оружя захопити власть у свої руки.

Проти сеї зорганізованої молодіжи виступила військова влада.

БРИТАНСЬКА ІМПЕРІЯЛЬНА КОНФЕРЕНЦІЯ ЗА ЛІГОЮ НАРОДІВ

ЛОНДОН, 11. жовтня. — Імперіяльна конференція Великої Британії заявилась нині за Лігою Народів.

Усі представники домінїй поставились до неї прихильно.

АНГЛІЙСЬКЕ ВІЙСКО ВЕРНУЛОСЯ З ЦАРГОРОДА ДОМІВ

ЛОНДОН, 11. жовтня. — Нині прибуло британське війско в силі 1,000 люда до Савтгемптон з Царгороду, столиці Туреччини, де воно стояло довший час залогою.

МІНІСТРИ І БИЗНЕС

МАДРИД, столиця Еспанії, 14. жовтня. — Військова директорія під проводом генерала Прімо де Рівери, видала декрет, яким заборонила всім бувшим міністрам належати до бизнесових підприємств, котрі мають звязки з правительством.

Проти сього декрету видало 29 бувших міністрів протест заявляючи, що генерал Прімо де Рівера хоче їх знищити при помочі свого декрету.

СПЛЯЧА НЕДУГА У ВАРШАВІ

ВАРШАВА, 9. жовтня. — У Варшаві занотовано кілька випадків сплячої недуги.

"SVOBODA" (LIBERTY).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НЕВДАЛА УКРАЇНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ.

Агенти московських большевиків, які через чотири роки горлали, що на Україні панувала повна національна свобода для Українців, розкричалися тепер знова, що на Україні заводять уже національну свободу та що сі заходи почінаються від українізації України. В агентських газетах так і не втихає від сеї українізації. Хвалять за неї московських большевиків на всі боки так само, як перед українізацією хвалили за нищення українізації. Видно з того, що агентським обовязком є хвалити все, що пани-рубльодавці роблять.

Тимчасом вісти про українізацію України не такі похвальні, як виходить з похвальних гимнів, які її авторам співають плачені „українізаторами" письмаки. Йде вістка за вісткою, що українізація не є ніяка українізація, а дика комедія московських міщухів, що взявши українського „дядька" за дурака, думали, що на селі людий найлекше дурити. Навіть самі большевицькі газети на Україні не все можуть закрити факт, що широкі маси українського селяньства відноситься до українізації підозрено.

Інакше й бути не могло. Недовіря українських селян до „українізації" України не могло мати довіря просто тому, бо сю „українізацію" переводиться не з чесного переконання, що українським масам належиться право до всесторонного розвою своїх духових сил так само, як се належиться московським та всім другим народним масам в світі, а переводиться її в переконанню, що така політика потрібна Москві, щоби нібито українізацією задурити українського селянина та підійти його так, щоби він не противився, як Москва буде в нього рабувати добро, запрацьоване його трудом, його потом.

Колиб Москва була йшла на Україну не як злодій, тоді й не булоб недовіря українських селян до українізації України. Але колиб Москва не була злодієм, то й Україна не булаб під Москвою, а правилиб нею самі Українці.

КОНВЕНЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ.

Сорок-трета річна конвенція головного союза американських робітничих юній, Американської Федерації Праці, покінчилася в пятницю.

Факт, що організація, яка має коло 4 міліони зорганізованих членів, покінчила свої наради за пять днів, свідчить про те, що конвенція була як слід приготована та що її учасники говорили лишень до самих справ організації.

Видно се теж з висліду нарад. Всі дискусії оберталися виключно коло організаційних справ. Всі учасники конвенції були переняті одною думкою: як скріпити організацію? Всі другі справи були з конвенції усунені.

Головними організаційними питаннями були питання відношення до політики та відношенне до большевицьких агентів.

Питанне відношення до політики збирається до того, чи робітничі юнії мають займатися політикою, виступати при виборах як політична організація, ставити своїх кандидатів, агітувати за ними, казати своїм послам переводити в законодатних тілах певну, докладно означену програму. Сі питання рішила сьогорічна конвенція так само, як їх рішала попередних років. Значиться, Американська Федерація Праці пішла старою традиційною, може й назадницькою дорогою. Вмішуванне юній яко таких до політики має ограничатися до того, що спеціяльний юнійний комітет буде й далі видавати перед виборами про кождого кандидата свою опінію про те, як такий кандидат відноситься до юнійної організації.

Коли справа участи робітничих юній в політиці вже має за собою давну традицію, то справа большевицьких агентів в організації досить нова. Доперва від захоплення влади большевиками в Москві та від хвилі, як сі узурпатори побачили, що світове робітництво не думає йти їх слідами, стали по робітничих організаціях світа появлятися агенти Москви, агітуючі за большевицькою тактикою. Американські юнії, злучені коло Американської Федерації Праці, показалися справдішним заборолом для всяких большевицьких плянів. З пімсти большевицькі агенти на приказ з Москви почали провокаційну роботу; вони вступали до юній, щоби їх розбивати з середини. Портлендська конвенція поставила справу на вістрю меча, передискутувала питанне большевицької провокації та подавляючою більшостю голосів рішила викидати всіх, звязаних з большевицькою киринею. Правда, Федерація Праці може стратить наслідком сего декілька юній, але зате весь юнійний рух лишень скріпне, коли в рядах юнійних робітників не стане тих, які туди зайшли не нате, щоби організацію скріпляти, але щоби її ослабляти.

Наради конвенції показують, що делегати місцевих юній вважали справу большевицької агітації головною справою конвенції. Маючи на цілі рішити головно се питанне нутрішної організації, вони не могли звернути належної уваги на питанне відношення робітничих юній до політичної акції. Охороняючи свою організацію перед провокацією з нутра, вони й не могли розвязати як слід питання відношення організації на зовні. Ось чому Американська Федерація Праці все ще йде старою колією поза „політику", хоча така дорога часто приносить робітництву шкоду.

Власне й в сьому показала конвенція свій організаційний хист. Бо колиб вона стала розвязувати наперед питанне політики, то моглоб її стрінути навіть розбитте самої Федерації Праці. Як здорово думаючі організатори учасники конвенції ратували вперед саму організацію, а пішовши в питанню її відношення до політики старими дорогами, тим самим відложили належите рішенне на будучину.

ПЕРЕВОРОТ В ЕСПАНІЇ.

(Від власного кореспондента).

Еспанія грала колись першу ролю в Европі. За Карла I. (Габсбурга), котрий від року 1519 був також цісарем римсько-німецьким, належали до Еспанії численні кольонії в Америці і в Азії, а крім того Нідерлянди, Бургундія і чимали провінції в Італії. Еспанці славилися добрими моряками, іздили по цілім світі і звозили до свого краю прямо казочні богацтва. Року 1700 вимерла династія Габсбургів, еспанської лінії, прийшли Бурбони, а разом з ними прийшла біда до колись так богатої країни. Наполеонські війни, а гірше всього внутрішня боротьба (від 1834 до 1839 і від 1873 до 1876 року) зруйнували Еспанію і поставили її над берегом пропасти. Що лиш король Альфонс XII (панував від 1874 до 1885) почав трохи відновлювати і доводити до ладу еспанське королівство, але помер передчасно. Його син, теперішний король Альфонс XIII, родився в пів року по смерти свого батька. За нього панувала мати. За її панування Еспанія замоталася у війну з Злученими Державами Америки (через повстання на Кубі) і втратила Кубу, Порто-ріко, Філіпіни і ще деякі кольонії, а острови Маріяни та Кароліни продала Німцям за 20 міліонів марок, щоб вилабудатися з великої біди. Року 1902 сів на пристолі теперішний король, Альфонс XIII. Молодий, талановитий, енергічний і хоробрий старається втихомирити внутрішні неспокої і привернути Еспанії належне їй значіння в заграничній політиці.

Справа не легка. Безнастанні повстання, революції і атентати спиняють культурний та економічний розвиток підупавшого королівства. А всеж таки за 20 літ панбвання Альфонса XIII видно неабияку поправу. Особливо поправилися економічні відносини Еспанії завдяки обережній, невтральній політиці в часах останньої великої війни. Еспанська валюта стоїть нині доволі високо, торговля і промисел оживлюються, державний престіж підноситься. На жаль соціяльна боротьба не втихає. Робітники в Еспанії здебільшого синдикалісти. В боротьбі з фабрикантами й промисловцями вони вживають терору. В самій Барцельоні недавно жертвами цього терору впало 94 фабрикантів і промисловців. Це вже пахне домашною війною, а домашня війна, це найгірша небезпека для Еспанії, бо вона не вигоїла ще ран з важких попередних війн.

До того в неї є ще одна турбота, — це Мароко.

Від кількох літ веде Еспанія важку боротьбу, щоб здобути в Мароку доволі великий та урожайний шмат землі. Майже половина армії стоїть в Мароку. Домашня війна, це значилоби програти війну в Мароку, а разом з тим скотитися в низ з тої точки, на яку видвигнулася Еспанія останніми роками із свойого упадку.

Щоб не допустити до цього, генерал Пріма де Рівера зробив державний переворот. Взяв владу в свої руки, розпустив парлямент, оголосив воєнний стан і до правительства покликав Кавалькантого, Саро і других визначних офіцерів. Одним словом — військова диктатура, на котру дав свою згоду також король Альфонс, подібно як італійський король згодився на переворот, довершений Муссолінім.

Але між переворотами Муссоліного а Пріма де Рівера є велика ріжниця. Муссоліні опирається на кріпку організацію фашістів, себто на партію народню, яка здобуває собі чимраз то більше членів. Пріма де Рівера має також свою організацію „Юнта де Діфенза", але його головна сила, це армія. Як віднесеться до Рівери цивільне населення — поза „Юнта де Діфенза" не відомо. На всякий спосіб він не знаходить серед народу того ентузіязму, яким тішиться Муссоліні. Часописи доносять, що Мадрит приняв Де Ріверу досить зимно. Робітники певно поставляться до нього ворожо, а відношення рішти наленення буде залежати від енергії, розуму і такту нового провідника Еспанії. Та ще одно. Цей останній переворот має свою причину в мароканській війні. Вдасться Пріма де Рівері скоро й щасливо розвязати мароканську справу, то становище його скріпиться, а ні, він потерпить невдачу.

Пріма де Рівера не лиш визначний генерал, але й неабияка голова політична. До того сміливий і несподіваний крок звичайно імпонує широким масам, а в імпульсивній Еспанії тим більше. А всеж таки кождий державний переворот — річ дуже непевна і нераз досить зробити якусь одну похибку, щоб потерпіти невдачу.

Знаменним являється факт, що після війни подібні перевороти як остей перестають бути чимсь виімковим. Горті, Данунціо, Корфанти, Желіговскі, Мусоліні, Пріма де Рівера. Кождий з них иньший і хистом і силою, але всі вони доптали демократичний прінцип і ліквідували парляментаризм, всі вони руководилися інтересом національним. Їх успіхи повинні бути осторогою для тих, що добро нації ставлять нище добра партійного. Тим шкодять не тільки собі, але й демократичній ідеї...

Крегул.

ЩЕ ОДИН

Бувший міністр У. Н. Р. Микола Шадлун на большевицькій службі.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Чергова сензація на тлі сірого істнування української еміграції в Европі — це перехід бувшого міністра У. Н. Р. Миколи Шадлуна на большевицьку службу.

Шадлун, по спеціяльности інженір-гірняк, був протягом довгих років видатним членом української с.-д. партії. У кабінеті Мазепи він займав становище міністра (даеться торгу й промисловости). На початку 1920 р. він переїхав до Німеччини і вже тоді був почав задивлятись у большевицький бік, але якось несміливо й непевно. Ще через рік він зробив перший рішучий крок: пішов до большевицького посольства в Берліні, щоб там „обмінятися думками". Йому, однак, сказали, що „обмінюватись думками" з ним не вважають потрібним („нема про що!"), а коли він має які пропозиції, то хай подасть їх на письмі. Він це й зробив, і першим наслідком того було, що його жінці дозволили поїхати до Москви й Петербургу та вернути назад до Німеччини — очевидно, не з порожніми руками...

Тимчасом Шадлун переїхав до Чехословаччини, де дістав катедру мінеральоґії на українській сільсько-господарській академії у Подєбрадах. Але життя на еміґрації йому остаточно перестало смакувати, й він зробив останній крок — подав офіціяльну заяву, щоб йому дозволено повернути до Росії.

Минуло вже зо два місяці, відколи Шадлун поїхав, але щойно тепер починають виявлятись деякі подробиці, звязані з його відіздом. Між иншим, виявилось, що дозвіл на поворот большевики йому дали **„без права візду на Україну"**. Шадлун цю умову приняв, і тепер він викладає ту саму мінеральоґію на гірничій академії у Петербурзі та ще служить в якімсь большевицькім „тресті".

Перехід Шадлуна большевицьку службу тому викликав велику сензацію в еміґрантських українських кругах, що це людина не абияка й не перша ліпша. Це була, як на українські відносини, цінна культурна сила, втрата якої болючо відбиваеться. При инших обставинах його перехід міг би навіть викликати певне замішанне серед українських еміґрантів, а то й спроби — пійти його слідами. Але оте зобовязанне — „без права візду на Україну" — надає цілій цій справі лише характер особистої слабодухости, особистої **зради**.

Коли-б Шадлун поїхав **на Україну** й дістав змогу, віддати свої сили та знання **українській** науці, тоді справді могла-б у декого зявитись спокуса пійти за його прикладом. Та він проміняв еміґрацію **українську** на „отечество" **московське**, отже його крок ніякими ідеольоґічними міркуваннями не може бути прикрашений чи пояснений. Як сказано, це прояв особистої слабодухости, особистої зради Шадлуна. Шкода, що так сталось, шкода, що ще один не витримав і „змінив дороговкази", але принаймні те добре, що зміна при подібних умовах („без права візду") ні в кому не викличе охоти йому наслідувати.

Був Шадлун — і не стало Шадлуна. Царство йому большевицьке!

Око.

ЗАМІТКИ

З рахунків.

Поляки кажуть, що їх є 30 міліонів.

Хиба рахують на марки?

Міліони.

Найславнійший польський поет Адам Міцкевич(родом Білорусин, котрий вітчиною своєю вважав Литву; свій епос Пан Тадеуш зачав словами „Літво, ойчизно моя!") писав:

„Єстем міліон, бо церпем за міліони".

А кілько він варта нині на нинішні польські міліони?

Рига.

Як хто обісться, то ригає.

Польща обілась чужих земель в Ризі і виригає риську границю.

Морська хороба.

Польща все була хора на морську хоробу, хотяй моря не виділа.

Вона все кричала, що хоче границі „од моржа до моржа", так її та морська хороба припирала.

Сарака не мала де виригатись. Але тепер будують собі порт в Пуцку коло Данціга, так може позбудуться докучливої морської хороби.

Вітос.

Вітос був хлопом, поки не став презесом польських мініcтрів.

Тепер польські хлопи кажуть: „Вітос юш се не вітос" (Вітос, вже не витаешся). Бачать, що згордів, спанів.

Став паном перед хлопами, бо від них відстав, але не став паном перед панами, хоч до них пристав, бо він панам — служить. Сповняє панську волю.

Значить, не пійшов висше, але низше. З хлопа став слугою. Видно, що з хлопа ще можна скинути. І скинули. І краватка не помогла, котрої не носить, як не носив ще, коли був хлопом, а не панським льокаєм.

З міністерства „скарбу".

Питаються посли в польському „сеймі" у Варшаві міністра „скарбу" Кухарського:

— А як там до нас ставляться банки в Англії і в Америці?

— Дуже добре! — каже.

— Так, дуже добре, перебиває хтось — позволяють, щоб Польща до них вивезла своє золото!...

— Ну, так, каже сей, але нам присилають свого фінансового диктатора.

— То значить, каже знову хтось з лівиці, що чужі будуть пильнувати нашого золота у себе дома, а наших паперових гроший у нас дома? А ми від чого? Чи ми вже такі варяти, щоб нас аж так брати під курателю? А що-ж то, чи то Польща то вже дім варятів, чи що? Як так, то найліпше закликати лікарів з Кульпаркова на міністрів до Варшави...

По сих словах настала в салі „сейму" гробова тишина, начеб усі себе взаїмно добре зрозуміли.

Чи все має свої границі?

Все має свої границі.

Кромі Польщі.

Вона має чужі границі!

ДІЯМАНТОВИЙ ПОХОД.

В Антверпії, (Бельгія) головнім ринку торговлі діямантами уладжено небуденній поход. Розходилося про історичний перегляд діямантів, як прикрас. У цій параді взяло участь понад двіста люда, котрих шати сяли дорогоцінними каменями, самособою правдивих. Але й самі одяги представляли не малу вартість. То були величаві історичні костюми, позичені з европейських музеїв, або спроваджені з Китаю, Японії, Персії, Індій і инших країв.

Антін Дівнич.

ОТАМАН ЗАКУСИЛО

Висилившись в боях за Коростень стояв 6. піший полк УГА. коло Фасови на північ від Житомира й віддихав. Далеко на північ і схід ходили старшинські стежі, але ворога перед полком знайти не могли.

Було саме над вечір в жаркий вересневий день, як хорунжий, командант сьогоднішньої стежі, ввійшов до команди полку, а за ним якийсь високий добродій у військовій шинелі.

Хорунжий зложив звіт. Ворога немає. По дорозі стрінув сього добродія, що представився повстанським отаманом із Овруччини.

„Сідайте, будь ласка!" попрохав командант гостя. Той без слова сів. Хорунжий вийшов.

Командант і значковий з зацікавленнем гляділи на гостя. Дійсно через фронт доходили вісти, що повстанці в Овруччині дуже пакостять большевикам, погрожуючи весь час одинокій зелізничій лінії, що ще лишилася вільною з України, а саме лінію Коростень-Мозир. Але за короткий час походу від Збруча до Коростеня стільки бачили всяких повстанських отаманів, що мимоволі гляділи на отсього високого добродія, з костистим, енергічним обличчем, з ясною короткою бородою, з деяким недовірєм.

— Я — повстанський отаман Закусило, учитель із Овруччини — зачав гість. — Іду до головної ставки. Мушу доложити про становище в нас і прохати допомоги... Чого ви, панове, ради Бога йдете назад? — кинувся він нагло.

— Наказ такий! — оправдувався значковий.

— Але чогож, чого!? Прийдіть лиш близько до нас, оголосіть мобілізацію, тоді всі наші, все молоде і старе піде на комуністів... Бо вже допекли до краю!

Замовк, мовчали й господарі.

— Лиш мобілізація, бо без того не можна. От ми боролися самі й не могли вдержатися. Довго відбивалися. Але большевики вдарили в найболючіще місце в селян: зачали палити хати.

Знов замовк. Господарі не перервали, для них се були вісти з другого світа.

— У мене було більш півтора тисячки узброєних.

— Наскакували на комуністів, інколи перерівали залізничий шлях до Мозиря, робили всякі пакости.

— Але большевики вислали на нас комуністичні робітничі полки. Багато їх, вони з гарматами. Ми мусіли відступати. Вони ваймуть від нас село й сейчас палять хати тим, в кого є хтось у повстанцях.

— Відбивалися ми, як лиш могли. Відділ малів на очах. Аж раз коло одного села нас в числі чотириста окружили великі большевицькі відділи. Прислали ультимат: видати Закусила, зложити зброю, а всі молоді вступити до червоної армії. Зібралися хлопці на воєнну раду. Я й кажу:

— Ну щож, хлопці, спасайтеся! Хочете, давайте мене, я згоден послужити й сей раз громаді. Живим, звичайно, я себе не віддам.

Не довго хлопці радили.

— Ні, пане отамане, будемо битися до останку!

— Кинулися ми на большевицький перстень, прорвали його.

— Прийшли червоні до села. Але не палять. Скликають жінок і дівчат серед села.

— Ви знаєте, що ми робимо з селами, де є повстанці! Вашому селу нічого не зробимо. Але ви біжіть зараз за своїми чоловіками і братами та заверніть їх до червоної армії!

— Та тут сталося щось несподіване.

— З гурту виступила старша жінка.

— А не діждете! Ви хоч зараз мою хату паліть! Але вам, арештантам, я свого сина не віддам!

— За нею закричала решта жіноцтва.

Голос йому заломився. На хату наляг сумерк. Стало тихо як в церкві. Чути було, як жалібно билася в кутку муха. З села долітала бадьора пісня:

„А хто піде з нами, буде славу мати,
„Ми йдем за Україну воювати."

Закусило не чув і не бачив нічого. Тягнув дальше свою криваву нитку.

— Її на місці вбили. Рознесли на щтиках...

— А село запалили. Одно, друге, трете — шість сіл!...

— Селяни мусіли скоритися...

— Я лишив їх і йду виєднати наказ мобілізації!...

Він дальше голосно мріяв, як то селяни дружно підуть на мобілізацію, як вже не будуть боятися большевиків, бо вони будуть робити вже все по наказу, а не добровільно виступати проти большевиків.

Стало вже темно.

Закусило не міг бачити болючих посмішок у команданта і значкового.

Вони не хотіли відбирати в сеї людини того, що її держало при житті — його віру. Хай сам поїде й подивиться. Зараз таки в сьому селі й дальше — аж до другого краю української держави — він побачить здорових молодих людий у військових одягах, почує ночами дику стрілянину, а може й буде свідком битви двох сіл за межу, ведену по всім правилам воєнної штуки — з артилерійською підготовкою, наступом піхоти, кінниці і т. д.

Мобілізація, якої там чекають як спасення, тут викличе сміх. Одні просто не підуть, а другими, що підуть, не буде кому занятися, й вони голодні й холодні вернуть домів на посміх тих, що зразу сиділи дома.

Звели розмову на політичну й військову ситуацію. Але й тут не було гостя чим потішити. І розмова не клеїлася.

По вечері відослали Закусила повозкою до команди бригади.

— Ну й щож? — питав командант значкового — Ви віриte в те все?

— Вірю. Він не виглядає на брехуна... Але ніяк не можу пояснити собі одного: повстанці — герої, але влучи їх до частини, то хоч там і певніщі вигляди є на поборенне ворога та при меншій небезпеці для життя, вони стануть зовсім нездатними вояками, а вкінці повтікають до дому.

— Коби то вже тільки се, що ви кажете! Часом вони добрі вояки, а часом вони підіймуть повстанне проти власної влади. А всю зброю з військовим майном, а інколи й життєм віддають ворогам!

Потонули в чорних думах. Сиділи потемки, бо не було чим світити.

Десь далеко на селі декілька стрілецьких голосів тягнуло улюблену пісоньку:

Ой та зажурились Стрільці Січовії,
Стали дрібні сльози лити,
Буде Лях проклятий батьками орати,
Матерями волочити...

Ужгород 1923.

(Укр. Скиталець).

ДОПИСІ

БРУКЛИН, Н. Й.

Підпомагаймо старокраеву пресу.

Заходом комітету парохіяльного устроено в неділю дня 7. жовтня с. р. в гали церковній віче в справі арештовання екс. митрополита А. Шептицького, і для нарад передконгресових „Обеднання". Зараз по богослуженню зійшлись люде до галі. Вправді не було стільки гостий як повинно бути, однак були ті котрі інтересуються народною справою, і котрих обходить свій рідний край.

Віче отворив місцевий парох о. Володимир Лотович і покликав на секретаря п. Володимира Яськевича. О. Лотович представив ціль скликання віча, і представив яко референтів пп. д-ра Володимира Галана і Омеляна Ревюка, редактора Свободи. Перший референт п. О. Ревюк представив справу арештовання Поляками екс. митрополита Шептицького та причини його арешту. Вияснив бесідник, що арештованнє митрополита було неожиданим, бо коли Поляки за свого короткого пановання потрафили 5 українських священиків розстріляти, 800 арештувати, то нічим було для них арештованнє митрополита Шептицького. Щоби заперечити закиди, які появились в американських часописях проти Поляків задля арештовання митрополита, оголошено в польській часописі „Дзєннік звйонзкови" що неправдою єсть, що польські власти арештували митрополита Шептицького. В кінци бесідник представив положеннє Українців в Галичині під Польщею, заміри Поляків щоби нас Українців знищити. Нашим обовязком єсть поперати боротьбу проти Поляків на всіх царинах: просвітній, економічній і церковній. Боротьба проти Поляків доки буде кривати, доки Полякам не зробиться в Галичині горячо і вони не заберуться з нашого краю. Позаяк в краю Поляки переслідують українську пресу, що та доси заледво животіє, а коли не дамо її помочи, її грозить цілковитий упадок, бесідник при закінченню дав поклик до збірки на українську пресу в старім краю.

Збіркою занялись пп. Роман Кузьма і Теодор Карплюк і зложили слідуючі: по 2 дол.: Роман Кузьма, Василь Тижник, Василь Мисик і Матрона Романків. По 1 дол. зложили О. Володимир Лотович, Іван Кравчук, Володимир Яськевич, Ева Бручковська, Дмитро Тихий, Дмитро Білик, Матвій Шміґельський, Теодор Ґалан, Омелян Ревюк, Михайло Заверуха, Микола Братівник, Д. Добуш, Павло Муж, Тодор Карплюк, М. Наумко, Миколай Пухаль, Іван Тимчишин, Петро Свідзінський, Гр. Крупський, Теофіль Стеґніцький, Данило Канас, Юрко Ленич, Іван Дупак, Мартин Дучемінський і Петро Ґебур. Дрібними датками зібрано 5.50. Разом зібрано 37.50.

По скінченню реферату гр. Ревюка забрав голос др. Володимир Галан. Бесідник представив вагу орґанізації і її силу. Згадав, що ми до війни вступали неприготовані, не зорґанізовані, і се було головною причиною нашого упадку. Дальше представив теперішну орґанізацію „Обеднанне" і її завданне. Бесідник сказав, що нам Українцям брак орґанізації, бо тільки в орґанізації і в лучности сила. Дальше що до боротьби потреба жертв, а наші жертви мусять тревати доти доки провадиться боротьба і доки не будуть злучені всі українські землі від Бескида по Кавказ. В кінци сказав, що відбудесь в коротці 2-ий Конґрес Обєднання, на котрий всі товариства і брацтва повинні вислати своїх відпоручників.

По скінченню реферату та відспіваню Ще не вмерла Україна і Не пора присутні гості розійшлись домів з надією красшої долі.

Жертви на пресу в старім краю переслано через Обєднаннє.

Володимир Яськевич,
секр. віча.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ.

Вилізло шило з мішка.

Від кількох літ Українці в Провіденс, Р. Ай., кромі роздорів та розбивання відділів У. Н. Союза, майже не зробили нічого. Причина, кількох оборонців, оден навіть з основателів та головний урядник небішки ради та комітету. Вони зробили сильний відворот, з крайно правого до крайно лівого кінця, аж в матушку Расею. Очевидно відворот наробив богато катастрофи між тутейшими Українцями, називаючи кождого заслуженого українського провідника дармоїдом, злодійом і т. п. Так довго сі людці шастались поміж наших людий, доки не збаламутили їх кажучи, що нам не треба дивитись що роблять ляхи та москалі з українським народом. Нам не треба годувати дармоїдів в старому краю, бо ми там не поїдемо, наша Україна тут, нам треба православної церкви і школи в Провіденс. Розпочали діло, неоден віднимав з уст собі та своїм дітям з думкою, що се буде святиня та школа для діточок поминувши, що свідомі Українці уживали всіляких способів, щоби запобічи розєднанню, та не помогло нічого. Завязали комітет, викопали яму, троха підмурували тай назвали православною церквою, мабуть для наруги причіпили українська.

Несподівано в неділю дня 30. вересня с. р. вилазить шило з мішка. Около першої години сполудня відмикають церков, ховають чашу, закривають трираменний хрест, скоро „товариші" бо вже трета година близько, говорить оден, приїде наш вожд від Єжидневних, товаріщ комісар, він знає добре брехати, поставить нас комісарами в савєцкой Расеї.

Вкінци входить товаріш комісар, червоний як бурак (мабудь тому, що побачив синьожовтий український прапор, котрого не сховали аранжери). Комісар розглядаючись наоколо помалу пізнає „своїх", як також чує чисто русской розґавор, тому і сміло бересь до діла. Аранжери бігають, приготовляють штучне світло та випихають свого попихача, котрий нібито має бути босом над усіми червоними та зробили його босом тої шопки. Він тоді покликує одного з аранжерів на секретаря, відтак починає сам комісар провокувати, обкидує всіх заслужених Українців болотом, порівнює з буржуазію, відтак показує Свободу, зганивши, показує місію Петрушевича до Росії, відтак витягає часопись Діло, одно з немногих чисел без цензурної конфіскати і порівнює його з вшехпольськими часописями, від так показує польську роботнічу з білими шпальтами, котру порівнює зі Землею і Волею, та пророкує, що червона армія мусить встромити червоний прапор в Галичину.

На закид одного з присутних, що К. Раковський на міжнародній арені заступав Росію, а не Україну, відповідає, що не правда; на запит другого чому прогнано з України українського комуніста і писателя В. Винниченка, замісць відповісти за се що він хотів, щоби Україна була для Українців не для Москви, відповідає, що Вол. Винниченко не добрий політик.

Думаємо, що день 30. вересня і день 1. жовтня, коли сей комісар відтак утікав через вікно зі страху як почув що питають за ним мійські урядники, добре вбє собі в память. Чомуж комісар мав утікати через вікно, коли такі широкі двері в вашій церкві? Тому, браття і сестри, що боявся щоби його не відставили в савєцьку Росію, де повно сліз і горя бідного робочого люду.

Кличемо до Вас, брати і сестри, не дайтеся вводити в блуд тим українським виродкам в Провіденс. Виж знаєте, що історія їх довга, повна роздорів. Вистарчить згадати про український день в Провіденс, про українсько-литовську маніфестацію, про привитання Українського Хору, про роздори, мирові суди і т. д. Тепер допровадили Вас до того, що коли схочете піти у Вашу церкву помолитись Богу то мусите іти до поліції питати позволення. Тож направмо лихо поки час. Знаймо, що на нас спадає відвічальність яко часть українського народу, про нас вже друкуєсь на сторінках нашої часописи як тих, котрих справа українського народу не інтересує.

Вічевик.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В П'ЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ТОМ ПЯТИЙ.

(83)

„Спочатку — ця брошура!" промовив він, кладучи руку на метелик.

„Добре! Ви можете її мати — тисячу екземплярів разом з рукописом, ви можете ними розпалити піч, коли ви не хочете заховати їх на памятку."

„По друге", казав Фелікс дали, „полишіть контрміну; протягом дрох днів підписання на позичку не провадьте проти мене і моїх товаришів жадного маневру. Навідворот ви самі будете фіґурувати між першими підписчиками з сумою гідною вашого імени.

„Добре!" промовив князь, „ми з вами порозуміємося! Але слухайте тепер, які мої модіфікації. Першого дня я не роблю нічого проти вас, але я і не підписую нічого. Другого дня я також не роблю нічого проти вас, але і не помагаю вам. Третього дня я підписую один міліон і від того часу я попиратиму й далі ваше підприємство, ніби я був ваш найкращий приятель."

„Але чому не відразу першого дня?"

„Я вам зараз скажу, що станеться в перші два дні. Ще сьогодня ви повідомите мадам, що князь Теобальд потрапив під судовий секвестр та що вона не може більш жити в готелі князя Теобальда. Мадам була вже раз так великодушна, що віддала Теобальду назад його палату з усім, що було в ній, вона зробить це і вдруге і вернеться до свого чоловіка. Чоловік відсвяткує день помирення блискучою вечіркою, на яку він запросить найкращого приятеля свого дому."

Князь поклав при цім повним значіння рухом указовий палець на свої груди. „При цій нагоді приятель покаже дамі рисунок тої чудової літньої палати, яка чекає на березі озера Комо на свою пану, котра має велику потребу в зміні повітря і настрою."

„Ви дуже ніжні."

„Не хваліть мене, прошу вас. Другий день буде служити для того, щоб пан Фелікс Каульман вияснив дамі, що у Франції для важности шлюбу необхідна цивільна умова. Тому йдіть з нею до нотаря і заключіть цивільний союз."

„Але, пане!" скрикнув Каульман з виразом справжнього переляку на обличчю і відсунувся назад, „чому ви хочете це?"

„Чому!" промовив князь і встав з свого місця, щоб краще підкреслити своїй жертві те, що він мав їй сказати, „тому, щоб ви, хитрий спекулянте, не могли зробити того, на що ви числите; ви берете в одній країні гарненьке обличчя, і хочете кинути в другій, де це можна зробити. Я хочу, щоб ви ніколи ніде не могли одібрати вашого імени від цеї дами. Бо інакше ви на четвертий день сміялись би мені в обличчя і казали: що я тобі дав, то ніколи мені не належало! Я хочу також і оправу діяманта, я не дам виламати його з вашого шлюбного перстеня, але я хочу бачити його разом з ним."

Каульман не міг заковати своєї ніяковости.

„Цей каприз мені незрозумілий, пане!"

„Я розумію вас, і коли ви хочете, то можете ви це зробити. Я божевільно закоханий в цю жінку, але вона не може терпіти мене. Я знаю причину цього. А ви і не припускаєте її. Ваша дружина моральна жінка! Ви дивуєтесь цьому, не правда? Це не ваша заслуга, що вона лишилась моральною, а заслуга князя Теобальда. Теобальд сказав мені це. Він спонукав даму клястися, що вона ніколи не прийме мене. Бідний старий! Він сподівався помирити свою доньку зі мною, коли я зречуся Евеліни. Він був злий психольоґ, бо цим він ще більше розятрив мою пристрасть. За вправшою не бігають з одної країни до другої. Я давно забув би її. Але я переслідую її, бо мені зрадили таємницю її чистоти. Я молюся на цю жінку, бо вона блискуча, чиста, променіюча; цей прозорий блиск потрібує титулу, автентичного знаку, цей титул ваше імя. Тепер ви знаєте, що я жадаю від вас!"

„Княже! Ви маєте чортівські помисли! Ви хочете прикувати мене до моєї ганьби!"

„До вашої ганьби? Хто вас кликав на ринок, на якім продають і купують ганьбу? Що я пропоную вам? Хібаж не те, що імя Каульмана буде високо шановане? О на імени Каульмана не повинно лишатися найменьшої плямки. Шеф фірми Каульман буде справною, поважною людиною — в світі нотаблем, на біржі цензором, солідним чоловіком, дома шановним головою родини. Чим він є в дійсности в світі, це знаємо лише ми двоє; а чим він є дома, це знаємо лише ми троє."

Каульман хотів показати хвильовання внутрішньої боротьби.

„Гей! Пане, не тріть ваші очі і обличчя!" промовив князь, „яж вам при цім всеж не повірю ані, що ви плачете, ані, що ви червонієте. Час короткий, буде ліпше, коли ви поспішите використати його."

Це дійсно правда. Треба поспішати. Тому пан Фелікс поминув сцену боротьби почуття чести з роспачю получену з хлипанням і рванням волосся, і вважаючи вигідний торг доконаним фактом простягнув руку Вольдемару.

Але Вольдемар всеж не стиснув йому руку. Він подякував за цю честь.

„Запишіть це лише під иньшими вашими справами у вашій памятковій книжці; це цілком не потрібно, щоб ми простягали один одному руку. Дати зазначіть точно. Коли я завтра до першої години по полудні дістану від вас запрошення на вечірку, я не заявлюся позавтра на біржі. Коли я позавтра до першої години по полудні дістану від вашого нотаря офіціяльне повідомлення про цивільний шлюб, я знов не піду на біржу. А коли на четвертий день до першої години по полудні ваш уповажнений принесе мені повідомлення, що ви виїхали в справах позички до Брюселю, і ви пошлете мені ключ від вашого мешкання з проханням, щоб я заступав вас тут як ваш компаньон, то я зявлюся на біржі і постараюсь, щоб позичка мала блискучий успіх. Тепер плачте чи смійтеся до вподоби, але лише не тут в моїй кімнаті."

Ева Дірмак.

Отже пан Каульман урядив свою справу з князем Вольдемаром в найліпший спосіб.

Князь дійсно закоханий до безтями в Евеліну.

Від того часу, як він чув її спів у святого Евстаха, він міг би пійти за нею в пустелю, жити в печері і живитися сараною, як святий Антоній — аби вона лише була при цім спокушаючим духом.

Каульман осягнув у нього цілковитого успіху.

Князь не стане на чолі контрміни, він не використає бондаварську катастрофу, він не розвалить підприємства дома Каульмана.

Навідворот він розсіє паніку, яка мусить повстати на віденській біржі наслідком повідомлення про нещастя, і підтримає курс паперів. Він не перешкодить видати церковну позичку в Парижі і Брюселі, а буде навіть сам фіґурувати між підписчиками з можливо більшою сумою.

І що коштує це все? Нічого! Гарне слово вимовлене гарною жінкою.

Ще раз мусять вони зачарувати, ці чорні діяманти, чорні очі Евеліни. Тоді най ними володіє той, хто за них дасть найбільше!

Каульман чекав довго повороту священика, втративши терпеливість, він рішив іти сам до своєї жінки.

Її не було дома. Порте сказав, що вона пішла до театру.

Каульман забув подивитися на театральну афішу; аж тепер довідався він, що Евеліна грає сьогодня.

Він поїхав до опери.

Спочатку він побіг до льожі своєї жінки, де була лише товаришуюча їй дама.

Він глянув звідти на публику. В партері було досить клякерів, а в одній з льож просценіума побачив він князя Вольдемара.

Ах! князь знав ліпше ніж він, що Евеліна співає сьогодня.

Тоді він пійшов на сцену; його знали там як чоловіка його жінки і пустили до убиральні Евеліни.

Евеліна була в костюмі і чекала на свою сцену.

Побачивши Каульмана вона незадоволено відвернулась від нього. Чого він перешкаджає їй тепер, коли вона занята своєю професією?

„Я прийшов мадам сказати вам добривечір."

„Для цього ви малиб досить часу до завтрашнього ранку."

„Що? З добрим вечером! Хаха!"

„Ні, з привитанням, ви знаєте, що перед виступом я буваю завжде така збентежена."

„Я не хотів проволікати сказати вам, що сметанка товариства рветься за вступними картами на ваш добродійний концерт. Відклали ви одну карту на бік для мене?

Пан Фелікс був сама любов і привітність.

„Я не відклала жадної на бік."

„Ах! А чому ні!" запитав він з наівною скаргою.

„Бо зцілого концерта нічого не буде. Я його занехала."

Обличчя пана Фелікса раптом витяглось.

„Чи не будете ви такі ласкаві волити сказати мені причину цього?"

„По представленню. Тепер приходить моя сцена і я мушу іти на кон."

По цім вона вийшла з убиральні і перебула час до свого виступу між лаштунками.

Каульман заняв иньший лаштунок, звідки він міг бачити як свою жінку так і льожу просценіума.

Евеліна грала не добре і співала не добре. Вона хвилювалась. Вона не лише брала тони зле, а і проминала цілі ноти. Вона була очевидячки збентежена.

Але добре орґанізована кляка плескала всеж так, що саля тремтіла, і князь Вольдемар плескав в своїй льожі так старанно, ніби йому найбільше заплатили за це.

А по кінцевій арії з льожі Вольдемара полетіли до ніг Евеліни численні вінки і китиці.

Евеліна не підняла нічого і поспішила до своєї убиральні.

Каульман пійшов за нею.

„Чому ви не підняли жадного з цих багатьох гарних вінків?" запитав він її.

„Бо я їх не заслужила. Я почуваю, я знаю, що я зле співала."

„Але принаймні задля дарующого мусілиб ви підняти один з його вінків."

„Так! Ви жадаєте це так дуже?"

„Я?"

„Ну так! Я гадаю, що ви доручаєте кидати мені всі вінки, які я одержую."

„О ні! Хіба ви не бачили? Всі вони прийшли з одної льожі. Не пізнали ви того, хто сидів в тій льожі?"

„Я не дивилась туди."

„Це князь Вольдемар."

„А! Той самий, який ставиться до вас так вороже, який хоче вас звалити?"

„О, він дав вже навернути себе, він цілком змінився, він тепер наш найкращий приятель."

„Наш приятель? Кого розумієте ви під ‚наш'?"

„Як мене так і вас."

„Я дякую! З моєї частини я зрікаюся!"

„Але цю частину вам буде відокремити! Бо він є відтепер моїм добрим приятелем, і мій дім стоїть для нього відкритий."

„Але мій дім для нього замкнутий."

„Ну то я примушений, зробити вам одно неприємне повідомлення. Ви готові з вашою ролею, не правда? Вона більш вас не хвилю —"

„Говоріть лише," промовила Евеліна, змиваючи перед зеркалом фарбу з свого обличчя, „я слухаю".

„Ви будете вже недовго в стані тримати власний дім. Князь Теобальд є під опікою, а як ви з вашим розумом легко можете вгадати, ви завдячуєте ваш паризький готель його приязній дбайливости. Тепер цьому кінець. А мені мої відносини не дозволяють урядити вам окреме господарство, таким чином ми будемо примушені жити разом. Тут природно наступає необхідність, щоб ті, які бажані в моїм сальоні, були також і вашими гістьми."

(Далі буде.)

ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКОГО БЕДЛАМУ

(„Червоний Шлях", ч. 1—3, 1923).

I.

Не знаю, як кому, коли-ж мені трапляється часом заглибитись випадково в який-небудь часопис з т. з. Радянської України, уважно перечитати писанину т. з. пролетарських мистців (вони себе звуть „мистцями", цілком правдиво виводячи свою назву не від „мистецтва", а від „митець", напр: „митець голим тілом їхаків бити"), а також ріжних „активних діячів жовтневої революції", то, одірвавшись од книги, я завше здивовано озираюсь довкола: як се я попав у дім для божевільних? І дуже тішуся, коли за кілька хвиль переконуюся, що се тільки примара під вражінням читаного, і що довкола Европа, а не жовті стіни Бедламу.

Користуючись хитрим полемічним маневром п. Винниченка з його „Національно-демократичного фронту" в ч. 1-м „Н. України", я теж скажу: наперед знаю, що радянці назвуть мене і контр-революціонером, і „соглашателем", і соціял-зрадником, і найхмитом европейсько - американсько - африкансько - азійсько - австралійської буржуазії, і петрушівцем, і петлюрівцем, і юдофобом, і ще багатьома призвіщами, але мені (та хіба тільки мені!) се все й за вухом не свербить, так як тому лікареві в божевільні. Щоб на нього не говорили усі оті численні Поприщини, що уявили себе еспанськими королями, а йому байдужісько: він собі, здоровий, помацає в хорого пульс, голову, подивиться в очі, на язик та й зробить з того потрібний висновок.

Прошу вибачення в читача за такий тон статті, але трактувати поважно те, про що маю писати, далебі, не годен. Чому саме — видно буде далі.

Перед мене три великих числа „громадсько-політичного і літературно-наукового місячника" **„Червоний Шлях"** (ч. 1—3, Харків, 1923). Як літератора, мене найбільше зацікавило в нім красне письменство, і як українського патріота — все що тичиться до культурно-економічного і політичного життя на Вкраїні; але, знаючи з досвіду, що писання большевицькі політичного і економічного змісту здебільшого суспільбрехня, і що в сім большевики перевершили навіть найбрхливішу в світі пресу польську, я звернув увагу лише на фактичний матеріял, яким є в „Червонім Шляху" красне письменство, критика й почасти хроніка культурного життя на Україні.

Один з девизів редакції „Червоного Шляху" гласить: часопис „мусить (повинен то-то?) задовольнити культурні потреби широких кадрів українських читачів і дати їм відповідну орієнтовку в сучасному літературно-науковому і громадсько-політичному житті". Слушно. Але варто вам перечитати літературну частину „Червоного Шляху", як у вас навіть не почервоніє в очах, а зовсім потемніє. Справді: поряд із брутальною лайкою на адресу т. з. старих письменників ви зустрічаєте прихильні до них критичні замітки (О. Попів. Михайло Коцюбинський. — Б. Якубський. До долі творів Лесі Українки. — В. Поліщук. Камінна душа І. Хоткевича і т. н.) і навіть їхні ненадруковані ще твори (Лесі Українки, Т. Хоткевича, Н. Романович). Коли ще пригадаєте наведену вже мною в „Свободі" думку про „старих" „нового" теж письменника Е. Касяненка („давно вже треба к чортам се сміття", себ-то твори Лесі Українки, Коцюбинського), то навдаку орієнтуєтесь у „сучасному літературному житті" в радянській Чекистії!...

Сказати-б, що в данім разі червоно-шляхники додержують старого мудрого припису „de mortuis aut bene aut nihil", — — так ні. П. Грунський, напр., пародуючи свого колегу по часопису, В. Коряка, так дотепно й пристойно пише про розстріляного героя-поета Г. Чупринку: „Було стане в Київі проти „Часу" й починає поливать... Філософом отаким жив і помер не з хвороби, а з... рострілу". Ах, як смішно!... Дотеп, вартий і В. Коряка і його пародисти.

Проте, придивившись ближче до писань отих „пролетарських митців" з „Червоного Шляху", ви потроху починаєте знаходити тую „відповідну орієнтацію". Давно колись у їхніх „Шляхах Мистецтва" і харківських „Вістях", шефор-редактором котрих є знаменитий В. Коряк, я вже був натрапив на „орієнтовку", але тому що то були випадкові для мене числа, я не звернув на неї належної уваги. Тепер бачу, що помилився, що саме те й є для „пролетарських митців" критерієм, або тією, мовляв „відповідною орієнтовкою", і що справжнім „митцем" її є отойже таки В. Коряк, фігура, треба сказати, варта особливої гиляки, чи пак, уваги.

Пригадую собі сю мізерію, сю нікчемність ще з передвоєнних часів. Се — кацап Владимир Карякін, що невідомо чого вештався між Українцями, знайомився визначнішими з них, пильненько до всього придивлявся, дослухався, про що говориться в українських колах, особливо між революційно настроєною богемо; для цього відкрив навіть дешеву їдальню, де-б могли збіратися українські письменники і взагалі свідома, але не заможня українська молодь, видавав себе теж за революціонера, хвалився навіть тим, що київська охранка (жандармерія) закликала його в шпиги, але він з обуреннем (ще-б пак, чи не герой!) одмовився. Як ще одну, характеристичну для тов. Карякіна, рису, можу пригадати те,щ о ся темна особа мала звичку брати для прочитання книжки іне вертала їх, позичала гроші і не віддавала. Одно слово, саме кандидат на большевицького урядовця.

І от ся мізерія, ся отруйна тифозна воша сучасної української літератури опинилася в ролі „властителя дум" (шеф-редактор офіціозу) і ідеольогом мистецтва, як не в жарт, а цілком поважно зве його в „Ч. Ш." якийсь межоумочний панок, Ю. Меженко.

Що-ж то за ідеольогія така?...

А се й є та сама „відповідна орієнтовка", про яку так голосно заявила в переднім слові редакція „Ч. Ш." Чи читач орієнтується в літературнім житті, чи ні, — не відомо; а от що тов. Коряк і инші такі самі „ідеольоги" орієнтуються чудесно — то се напевно. Не знаю, чи пощастило російським жандармам використати Корякову орієнтовку українського літературного життя, чи ні, а от що Че-ка, чи, як тепер кажуть, Г. П. У. використовує її, то напевне. І не тільки Корякову, але й його мітературних і всяких инших однодумців.

За доказами далеко ходити не приходиться. Ще кілька місяців тому в однім із чисел редагованих В. Коряком „Вістей" вміщено було рецензію п. редактора на збірку віршів молодого поета М. Рильського, в якій рецензент причепився, як шевська смола, до Богові винного молодика і недвозначно кликав агентів ГПУ. звернути увагу на його поезії.

Те саме повторює в „Ч. Ш." з приводу дієї самої збірки другий большевицький „коряк", В. С. (молодий „пролетарський поет" В. Сосюра?). Хочете знати, **кого** і як орієнтують критики з „Червоного Шляху"? Слухайте. Навівши уривок із книжки М. Рильського „Синя далечінь" (було вже бідолашному поетові і від Коряка й від инших „критиків" за се „синє": чому, мовляв, не червоне?), тов. В. С. орієнтує:

„Ми знаємо, для кого „в виноградах утопають села" у Франції, а для кого й ні, бо робітників видушує класичний у своїй нахабности французький капітал, знаємо про одсижування в тюрмах робочих провідників Марселя та Кашена, знаємо, що й там є сила силенна голодних, і що в Парижі" і т. д. („Ч. Ш.", ч. 3, стор. 293).

І далі:

„Але книжечка Рильського усе-ж буде отруювати повітря для незайманих читачів..."

(Дальше буде)

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

18. серпня Всеросійська Хліборобська Вистава була отворена в Москві через п. Марімонова, голова федерального екзекутивного комітету, в присутности членів заграничних дипльоматичних місій і тисячі та тисячі людий? Промови мали Каменеф, Риков, Чічерін і Красін, всі акцентуючи важність заграничного принимання участи у виставі, що, як пояснив Чічерін, вказує охоту близшого і тіснійшого навязання зносин других держав з Росією. Чи Ви знаєте, що пачка Мюред варта тузін пачок инших цигареток?

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

НЕ НА МЕНЕ ШИТИЙ.

Оповіданнє з початку 16-сотих років.

(Докінчення).

(11)

— Прикро мені, щ оне приїхав Юрко, — казав, — дуже прикро. Йому тут вже не грозить небезпека.

— Мій тесть так зжився зі степом, — сказав Марко, — Пятниками звязаних є тільки споминів, що він, і теща ані думають вертати сюди.

— Правда, правда. Виновником був мій батько... В части й я, хоч не свідомо. Я як міг, силкувався направити кривду, яку зробили Юркови і його Ганці.

— Він до вас не має ніякого жалю. Навпаки, він вам дуже вдячний за все те, що ви, коли тільки покопилися, в чім діло, зробили для него, його жінки і його дітий.

Законні формальности звязані з передачию маєтку в руки дітий Гануські і Юрія Верницьких полагоджено і в ґроді вписано до кількох днів. Стах радив, щоби аж до часу, коли Андрій ожениться і дістане ґаздиню, та коли Софійка віддасться, ціла родина жила в пятницькім замку. Андрій не брав участи у всіх сих родинних нарадах. Ходив з кута в кут, нишпорив по лісі, нудив світом.

— Я знаю, що йому хибує, — сказав Стах. — Знаю чим розігнати його тугу і прикувати його до дідизни. Йому треба показати, який зьвір в його лісах і як богато того добра. Так богато, що хоч би полював день в день, не перебе його. Завтра устрою для него польоване. В одній годині побачить зьвіра більше, ніж на тім славнім його Запорожу годен був вполювати за цілий рік.

Андрій аж повеселів, коли почув, що завтра польоване, та що піде тільки з одним Стахом. Нині перший раз, від коли приїхав до Пятника, спав крепким сном і досвіта встав жвавий, неначе пробудився на своїм любім Запорожу. Прийшов Стах і Андрій пішов з ним в ліс. Ішли поволи яку годину.

— Тут сядемо, — сказав Стах, коли прийшли на галявку, від котрої вели дальше дві, травою зарослі доріжки. — Відпічнемо, бо маємо ще якої чверть години часу.

— І підемо далі? — спитав Андрій.

— Ні, лише влїземо в кущі, ось тут за нашими плечима і дожидати мемо зьвіра.

— Він прийде нам під ніс?

— Прийде. Буде йти сею галявкою на доріжку котрою ми прийшли.

— Тепер, сій порі?! Чого і який звір?

— Всякий...

Полягали на мураві і Стах став розказувати, кілько поля маєтку дають збіжа, кілько пасіки меду, кілько є хлопських душ, кілько родин, кілько днів пащини, кілько приносять данини... Говорив і говорив, але Андрій всего не чув. Він тільки силкувався вигадати відповідь питане: "який то зьвір піде туди в сю пору і чого?" Нараз схопився, бо десь далеко від них хтось свиснув. Почувсь також голос трубки.

— Ми не самі тут, — сказав.

— То знак, щоби нагінка рушила вперед, — відповів Стах. — Вступімся звідси, бо за хвилю прийде зьвір.

Андрій наслухував, бо свистови і трубці відповіли свист і трубки в кількох місцях. Стах вхопив його за руку і потягнув у кущі. Прийшли перед руштоване заввишки хлопа. До руштованя була приставлена драбина котрою лізлося на поміст руштованя. На помості були дві лавки, одна за одною.

— Лізь! — каже Стах.

— Чого?

Андрій поліз, Стах за ним. На руштованю на задній лавочці сиділи два злісні і держали по два наряджені самопали. На першій лавочці, звереній до галяви і виходу з неї сів Стах, казав сісти Андреєви і рушницю держати готову до стрілу.

— Як вистрілиш, сказав, — дай рушницю злісному, що сидить за тобою. Він дасть тобі наряджену... одну, другу, третьу й четверту. Як вистрілиш з послідної, перша вже буде знов наряджена.

— Я не з тих стрілців, котрим на одну штуку зьвіра потрібні дві кулі, чи аж пять, — вдіповів Андрій. — Як стрілю, то поправляти не треба.

— А як прийдуть дві штуки?

— То по першім стрілі друга втече, ще заки вхоплю другу рушницю.

— Друга штука може прийти не одночасно з першою, але по хвилинці.

— По моїм висрілі до першої?

— В наших сторонах і таке буває.

— Нині вернемо з порожними руками, — сказав Андрій, чуючи, що свист і крик щораз більше наближаєся до них.

— То нагінка, — відповів Стах. — Зараз прийде зьвірина.

В кущах праворуч за галявою зашелестіло, залопотіло. Через галяву промайнуло шість серн. Вони щезли в лісі по другій стороні галявки, ще заки Андрій склався до них.

— Вже по польованю! —сказав з досадою. То мабуть дроворуби своїм криком розпудили зьвірину.

— Не розпудили, а женуть тобі під рушницю. Не пропусти решти... Знов щось іде.

Андрій випалив. Великий олень станув дуба і повалився на землю, красячи траву своєю кровю. За сим оленем через галяву майнув другий, третій. За ним серня, заяці, лиш; всяка всячина.

— Чи хто кораб прадіда Ноя вироївся? — думав Андрій.

— Чому не хапаєш другої рушниці, не стріляєш?! — крикнув Стах.

Андрій стояв з вистріленою рушницею і дивився перед себе. Він тепер зрозумів, що таке нагінка. То люди обступили ліс і криком гнали всю зьвірину йому пді нівку. Крик Стаха привів його до стями.

— Чому не стріляю? — відповів. — Бо нам так богато мяса не треба. Один олень, поки що, вистане. Се одно. Друге, я не різник, щоб мясо заосмотрює ціле місто. Я до такого польованя не привик... То не ліс для мисливця, то ятки для різника.

Через галяву гнало що раз менше зьвіра, щез послідний кабан. За те півкругом на галяву вироїлися хлопи і станули здивовані, бачучи на місци лиш одного однісенького вбитого оленя.

— Мабуть мокрий порох був, або рушниця луснула, — казали, — і пани вже не могли стріляти.

Андрій вернув до замку не то не одушевлений, але, навпако, до решти знеохочений.

— Я тут і днини більше не видержу, — сказав до Марка.

— Друже! — відповів Марко. — І мене виховав степ, та про те я щасливий, що тут знайшов собі житло. І тобі повинно бути тут добре. Ліси великі, зьвір є. Не мусиш полювати знагінкою. Можеш бродити й тут по лісах, як бродив на Запорожу, самотою. Тут повинно тобі бути ліпше остілько, бо в замку життє вигіднійше, ніж в запорожських землянках, чи під чистим небом. І будеш обезпечений до смерти, без огляду на се, чи здоровле позволить тобі працювати на хліб насущний, чи ні.

— Все те добрий, дуже добрий кожух, та не на мене шитий. Я маю дивитивя, як люди, такі люди, як і я роблять а мене панщину?! Я маю жити тут в замку, в такім гаморі? А зараз за замком... село... В однім селі під моїм носом народу більше, ніж в цілій запорожській паланці. Тут і дихати нема чим, бо той народ вдихує весь воздух, видихуючи задушливе повітре. Та коби то лиш се одно село. Але тут, що пять кроків село, що десять місто. З вікон нашого замку видко аж три села: Девянтники, Соколібку, Серники. Як би не ліс задної сторони, то побачив би ще три. Батько розказував нам, що таке вигнало його з рідного краю і загнало аж до Турка. Неволя і поневерка нашої віри не дали йому тут жити. Коли він, що виріс у тій лядській тюрмі не видержав тут, то як мені, що виріс на волі, в земли без хлопа і без пана, видержати?! Ні, не на мене шитий сей кожух!

— То ти таки загадав покинути нас?

— Покину, але не на віки. Тямиш розмову з деякими нашими по дорозі сюди? Вариться якесь пиво для Ляхів. Многі ідуть відси на Запороже, щоби вернути, але як... пани сеї землі. З ними і я верну. Тоді й до вас навідаюся. Гадаю, що ворота мого замку самі відчиняться перед моїми товаришами Запорожцями.

На другий день Андрій щез з замку попращавшися лише з Марком і Варкою. Одночасно з ним щез з села Федь з кількома хлопами. Всі вони потягли шляхом на Запороже.